

Gaai. Vogel van het jaar 2014.

Fred van Klaveren & Dick Jonkers

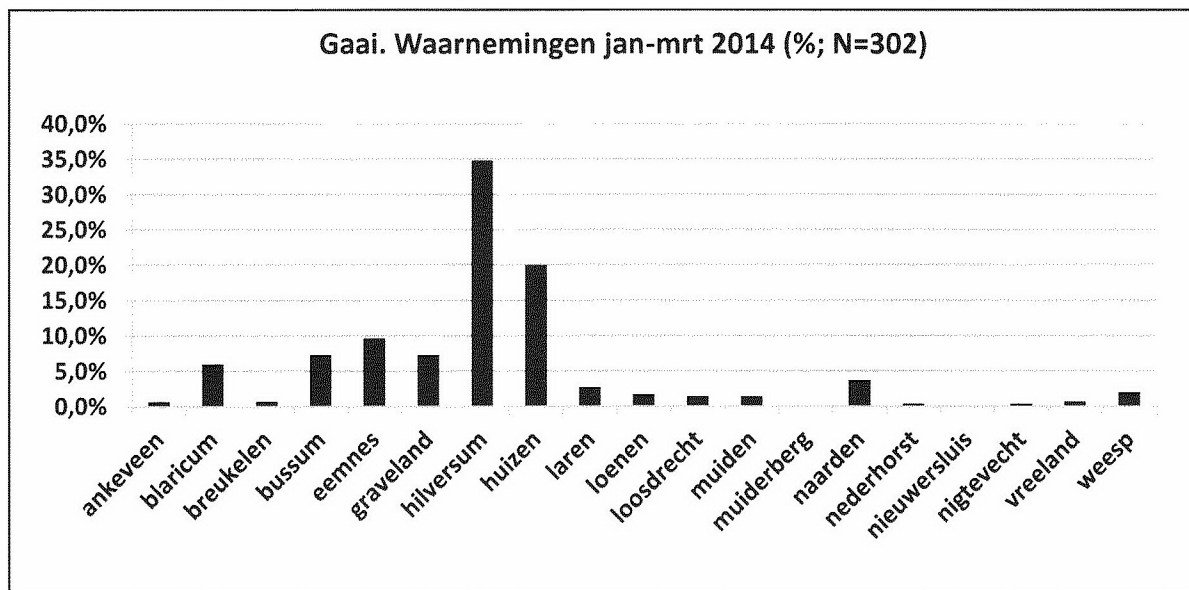
Na alle commotie rondom mijn zogenaamde slechte gedrag als gaai en confronterende bijnamen dientengevolge, is het nu eens tijd voor wat objectieve waarnemingen. Je hebt ook goeie gaaien. Onderstaand een tussendoorbericht over mijn kornuiten en mij, over aantallen en onze gedragingen.

Voor de niet-grafici onder u kan iedere grafiek voorafgegaan worden door een korte uitleg. Verder is ook de begeleidende tekst belangrijk en helaas moeten we ook enige tips prijsgeven. Een gaai heeft werkelijk meer te bieden dan u ons tot nu toe toegedicht heeft, maar dat verderop.

Tussenstand

Met andere woorden: waar zijn wij de afgelopen drie maanden gezien en waar veel minder? Privacy was werkelijk ver te zoeken voor een gaai van stand. Tot 31 maart heeft u 302 waarnemingen van mijn medegaaien en mij verricht. De N=302 in figuur 1 geeft het aantal waarnemingen aan. Direct is te zien dat gaaien iets hebben met omroepland. Wij schreeuwen het dan ook van de daken en zijn de voices van Hilversum (35%). Of zou het kunnen dat juist dáár de meeste vogelaars wonen en verblijven? Onze researchredactie zoekt het voor u uit. In ieder geval is het overduidelijk dat het midden van het Gooi onze voorkeur verdiende gedurende de eerste drie

maanden van het jaar. Huizen is een goede tweede. Nummer drie, vier en vijf zijn Bussum, 's-Graveland en Eemnes. Het gaat hier alleen om waarnemingen, niet om de aantallen die gezien zijn terwijl u ons begluurde. Die hebben we nog niet vermeld, omdat dubbeltellingen zeer relevant kunnen zijn. Behoudens Eemnes is ook goed te zien dat het 'droge' Gooi meer van ons, schreeuweksters, herbergt dan het gehele -natte- Vechtplassengebied. Ook daar roeren wij heus onze staart, dus gauw het veld in en geef uw waarnemingen door! Wij weten zeker dat het plaatje in de volgende Korhaan er heel anders uit ziet.

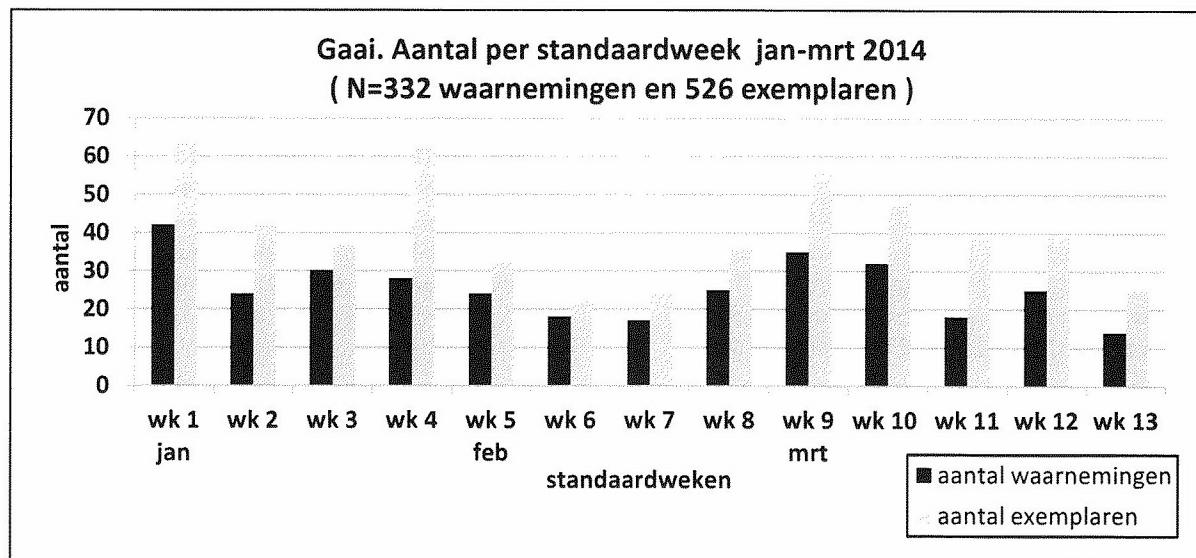
Figuur 1.

Overigens zij gezegd, dat wij gaaien die natuurgebieden helemaal niet zo geweldig vinden. U heeft ons niet alleen het meest waargenomen op het droge, maar ook in het stedelijke! Maar liefst 65% van de waarnemingen is verricht in stedelijk gebied! Ja, wij gaaien voelen ons dan ook meer thuis in een gecivi-

liseerde omgeving. Die onlanden, die herbergen slechts de echte schreeuwers, zoals nijlganzen en zo. Die doen zo ordinair! Er huizen ook haviken - engers zijn het - die familieleden om het leven brengen. Nee, geef ons dan maar tuinen en parken en singels langs wegen. Liefst met beplanting van eiken en bosjes, waarin schattige, kleine

vogeltjes zitten met leuke kleine nestjes, vol met eitjes en jongen. Dat aanschouwen, daar kunnen wij zo intens van genieten!
 O ja, een excuus is op z'n plaats. U geeft ook waarnemingen door van buiten het werkgebied. Zo behoort Baarn tot het rijk van de Vogelwacht Utrecht. De vogelaars daarvan willen wij echt niet

de kaas van het brood eten. Die gegevens hebben we dus niet meegenomen in figuur 1. De overige gegevens wel, zoals het gedrag, geluid en trek-bewegingen. Ja we voelen ons toch verplicht aan u als vogelkijker om die gegevens te verwerken in de volgende grafieken. We hopen dat het zo toch weer goed is.

Figuur 2.

In de tweede grafiek zijn de waarnemingen, met de aantallen deze keer, verdeeld over de genummerde standaardweken. De eerste week waarin 1 januari valt is week 1. U ziet: het aantal waarnemingen is inclusief Baarn (N=332). Een gaai een gaai, een woord een woord! Een mooie golfbeweging is het gevolg. Precies zo golvend als wij gaaien pogen te vliegen. Niet dat wij dat nu per se willen, maar de kijker moet toch ook iets te beleven hebben. Dat snappen wij best.

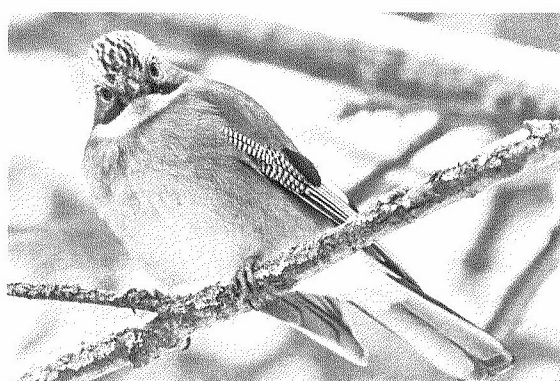

Foto: Bertus van den Brink

Goed, terug naar de grafiek. De winter was zwoel, dus deze keer waren er wel veel vogelaars naar buiten, die ook veel gaaien noteerden. Velen met mij waren het oosten van Europa ontvlucht om te ontsnappen aan de voorspelde strenge winter. Mensen kunnen echter de winter niet voorspellen. Het was koffiedik kijken en daardoor kwam

hun prognose niet uit. Daarom gingen wij ook maar veel vroeger dan in andere jaren weer op huis aan. Al in de derde maand van het jaar namen wij gaaien de kuierlatten, wat u ongetwijfeld uit de figuur heeft opgemaakt aan de oplopende aantallen vanaf week 8. Wij hebben de terugreis aanvaard met een snavel vol eikels en een flinke vetreserve onder het verenpak. Dank voor de genoten gastvrijheid! De dip in februari heeft waarschijnlijk alles te maken met carnaval. Dat wij er nu uitgedost en verzorgd uit zien, betekent nog niet dat u vogelaars dit ook per se moet nastreven. Nu voelt u zich vast bekeken! Het weer dalen van onze aantallen naar het einde van maart heeft vast te maken met het mooie weer. Velen trekken naar buiten naar de bossen en de plassen en daar zitten we nu juist niet. Dus blijf thuis, zet de stoel buiten en tel en teken onze zoet zingende klanken en vloeiende vlucht op in uw boek.

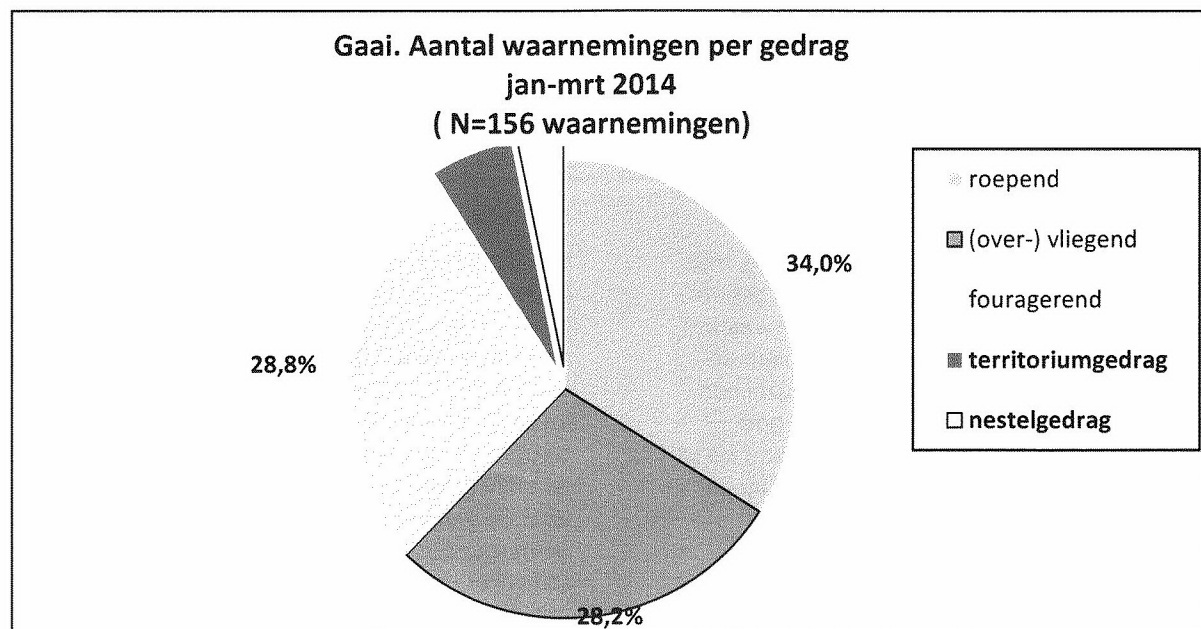
Gedrag

Onder dit kopje willen wij graag de aandacht vragen voor alle genotuleerde bezigheden, waarmee wij gaaien onze tijd verdrijven. U heeft dit formidabel beschreven: behoudens alles wat wij buiten het zicht plegen te doen heeft u ons zien foerageren. 'Zo heurt het eigenlijk', want wij gaaien eten niet, dat is te gewoon. U heeft ons ook horen kwelen en een lofzang horen uiten. Ook heeft u, het was op het randje, verschillende malen gezien dat wij met nestbouw en gevlij de

lente toejuichten. Veel vaker, maar niet vaak, heeft u ons territoriumgedrag genoteerd. Er is bij uw vogelwerkgroep een cursus broedvogel-inventarisatie, waarvoor wij graag uitgenodigd hadden willen worden. Misschien hadden we nog wat opgestoken over hoe we die vogelnestjes nog beter konden vinden. Na de cursus noemt een vogelaar een gevonden nest een 'territorium-indicerende waarneming'. U leert zeer snel. Het klinkt een gaai erg deftig en dus plezierig in de oren. Zo buitengewoon.

U heeft ons zeer vaak zien foerageren. Bijna een derde van uw waarnemingen (28,8%) betrof bezigheden met betrekking tot eten. Afgelopen maanden was het nog winter, zo zei men, dus hing er nog veel voer in de tuinen voor het grijpen. Wij gaaien zijn dol op pinda's; dat kunnen we helaas niet meer verbloemen, dus voor de draad ermee. U noteerde het uitbundig. Ook

eikels vinden wij heerlijk, maar vooral als ze een beetje rot zijn en daardoor een beetje zoeter en minder bitter. Wij weten dat dit proces plaats vindt als de pinda's op raken en de dagen lengen. De eikels van de zomereik worden dan een beetje rood en zacht en dan smullen maar. Uit het waarnemingenoverzicht valt op te maken dat u maart vaak buiten de bebouwde verbleef, waardoor eikelvraat weinig werd opgemerkt. Daarbinnen valt dit veel meer op. Door de sterk gegroeide rosse woelmuizenstand slonk het aantal beschikbare eikels. Dat resulteerde in de waarneming van een collega-gaai, die een sappige muis ving en die voor de ogen van een vogelaar met huid en haar verorberde! Heel smakelijk, de manier van opdiene was niet verfijnd, maar men moet wat door de vingers zien.

Figuur 3.

Geluiden

De grafiek hierboven (met Baarn dus) toont ook roepende gaaien. In uw vorige uitgave (Korhaan, februari 2014) worden diverse voor ons gaaien gruwelijke benamingen getoond, alsof wij zouden krijten, schreien en schreeuwen. Juist dit jaar willen wij ook onze andere kant laten horen. Wij dagen u uit om die geluiden op te merken, te noteren en uit te dragen. In de literatuur zijn wij meermalen gelauwerd om onze zuivere stem, o.a. door Glutz von Blotzheim (1993). Hij maakte zelfs onderscheid tussen de verschillende geluiden, behorende bij de stemmingswisselingen die ook een gaai ervaart. Zo onderschrijft de hiervoor genoemde auteur, dat wij wel eens uit de band springen met een, vaak wat over-dreven, schreeuwend geluid. Hij omschrijft dit als 'räätch'.

In een andere taal klinkt het soms net iets beter. Dit geluid is ook door jullie vogelaars vaak gehoord. Excuses overigens, maar er zat vast of een bosuil, ekster, havik of een kat in de omgeving, of een andere vervelende gaai. Soms zijn we ook gewoon een beetje balorig. Maar Glutz von Blotzheim noemt het gewoon alarm; daar zijn wij al heel content mee. Naar het voorjaar toe komen wij gaaien in een nog mildere stemming, ook als er soortgenoten zijn, die zich in onze achtertuin, zeg maar ons territorium bevinden. Dan zijn wij best in staat zachte rollende geluiden te maken, als 'warr-rwrr', of (in het Duits) 'aar' of 'oor', eindigend met 'tak-tak' als snavelklappen. Wordt die collega iets te opdringerig - een gaai is beleefd, maar heeft ook zijn grenzen - dan willen wij best eens iets heftiger

'grrraarr' roepen. Nou, daar hebben ze vaak niet van terug! Zijn wij nieuwsgierig of willen wij wat plagen dan roepen wij een steels 'tjah-iek', met de klemtoon op 'iek'. Dat is voor een gaai wel erg uitbundig. Menig vogelaar wil weten wat wij daarmee bedoelen en zie je kijken en denken! Wij hebben ook onze lofzang. Doordat het voorjaar al in de herfst was begonnen speelden onze hormonen op en zongen wij, zacht voor ons uit, onzichtbaar vaak voor de kijkers. Wij 'klikten', 'prieden' en 'joelden' wat als spreeuwen. Natuurlijk veel mooier dan spreeuwen, want wij zijn gaaien! U hoorde dat ook en noteerde zelfs de imitatie-tiezang van havik en lijster en de imitatie van een grijze roodstaart, maar uiteraard veel fraaier. Ook dat kunnen wij als gaai en u heeft het nu zelf waargenomen. Als u het vaker noteert - en wij dagen u hierbij uit-, dan doen wij het hele voorjaar ons best. Afgesproken dus! Die meneer uit Nieuw -Loosdrecht, die zo lovend over ons was, mag best iets moois over ons berichten, over hoe geweldig wij kunnen imiteren. Stuur u het maar naar de redactie.

Voorjaarstrek?

Als laatste gedrag nog even het vliegen. Een kwart (28,2%) van onze bezigheden de afgelopen drie maanden bestond uit 'schoonvliegen'. Onberispelijk vliegen is pure noodzaak; een gaai van stand moet zijn naam hoog houden en laten zien wat hij kan. Dat betekent mooie roeiende vleugelslagen met onze afgeronde vleugels en met het hoofd - gaaien hebben een hoofd, geen kop - iets opgeheven, zoals een gaai betaamt. Een hop wil ook wel eens zo vliegen, maar dat is natuurlijk geen gaai. Waar vliegen wij heen? De figuur is een afspiegeling van uw waarnemingen. Veel bewegingen zullen te maken hebben met lokale verplaatsingen, met wat zwerven her en der, voedsel zoeken bij de burens en met terugtrek naar broedgebieden. Met name de laatste bewegingen zullen in april (en mei?) nog wel toenemen, als een deel van ons weer huiswaarts gaat. Anders dan in voorgaande jaren zijn wij dit 'Jaar van de gaai' al in maart vast aan de terugtocht begonnen. Het was toen ook zulk mooi weer! LWVT /SOVON (2002) weten als de besten dat een deel van ons nog helemaal naar het noorden van Scandinavië en naar Rusland

Geraadpleegde literatuur

Glutz von Blotzheim, U.N. & K. Bauer, 1993. Handbüch der Vögel Mitteleuropas, Band 13/III, Passeriformes (4. Teil). AULA-Verlag, Wiesbaden.

Jonkers, D. & F. van Klaveren, 2014. Mijn naam is gaai! De Korhaan 48 (1): 10.

Klaveren, F. van, 1994. Voorjaarstrek over het Corversbos 1990-1994. Verslag.

LWVT/SOVON, 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co, Haarlem.

Roelofs, B, 2014. De gaai. De Korhaan 48(1): 16).

gaat, omdat we daar in de herfst vandaan gekomen zijn. Wij laten in het voorjaar niet zoveel blijken van deze terugtocht; we vliegen in heel kleine groepjes stilletjes naar het oosten en noorden. Boven het Corversbos is hier tijdens tellingen tussen 1990 en 1994 niet veel van gemerkt (Van Klaveren, 1994). Jonkers et al. (1987) waren ook niet enthousiast over onze aantallen in het voorjaar. Over de herfststrek, daar zullen we het later nog wel eens hebben!

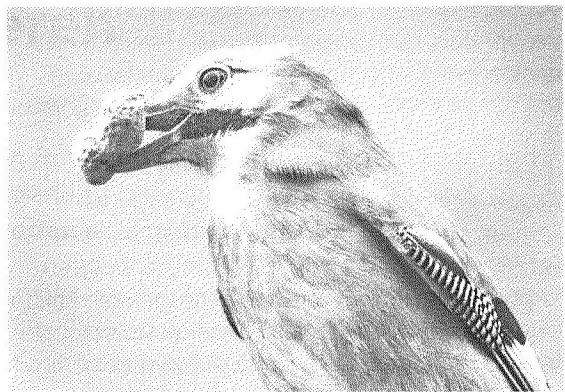

Foto: Bertus van den Brink

Eerst zijn er belangrijker zaken te doen, want de komende tijd hebben wij het erg druk. We moeten een nest (af)bouwen, veel eten om op te vetten om in conditie te komen, straks te kunnen broeden en de jongen te kunnen voeren, waarbij wij zelf (te) weinig eten. Zoiets heb je er voor over als gaai. We zingen nog wel even, maar als onze 'kuikens' zo groot zijn dat ze een jonge mus op kunnen, zijn ook wij gaaien stil. Uit respect natuurlijk, dat siert een gaai. Vooral om ons te kunnen blijven concentreren op nog lekkerder hapjes. Op meikevers bijvoorbeeld; ze zijn al gezien, in maart nota bene! Of op rouwvliegen, langpootmuggen, hooiwagens en wolfspinnen in de tuin. Ook dat siert een gaai, wij houden met iedereen rekening. Probeert u eens van ons te genieten! Noteert u ons zoveel en zo vaak mogelijk, ook als u in het bos loopt of in moerasgebieden. Vermeldt ook vooral de plaats van waarnemen en de aard van de geluiden die wij produceren. Ons schone kleed en ons boeiende gedrag is het vermelden waard. Räättch!